

Socialinės žiniasklaidos stebėseną ir analizę INT pažeidimų požiūriu

Santrauka

E. prekybos plėtra išsamiai dokumentuota, tačiau neaišku, kaip įvairių technologijų plėtra ir vartotojų įpročiai paveikė intelektinės nuosavybės teisių (INT) pažeidimus internete, o ypač socialinės žiniasklaidos platformose. Būtent todėl Europos Sąjungos intelektinės nuosavybės tarnyba (EUIPO) nusprendė atlikti tyrimą ir išsiaiškinti INT pažeidimų socialinėje žiniasklaidoje mastą ir dažnumą¹. Siekiant geriau suprasti dabartinius fizinių gaminių klastojimo ir skaitmeninio turinio piratavimo veiksmus ir tendencijas, šiam tyrimui pasirinktos trys svarbios kryptys.

Pirmojoje tyrimo dalyje siekiama pateikti išsamų vaizdą apie socialinės žiniasklaidos naudojimą, susijusį su galimais INT pažeidimais ar klastočių reklama; antroje dalyje vertinama, koks INT pažeidimų paveiktų fizinių gaminių ir skaitmeninio turinio socialinėje žiniasklaidoje santykis su autentiškais gaminiais ar teisėtu autorių teisėmis saugomu turiniu; trečiojoje dalyje siekiama nustatyti pagrindinius rodiklius, kad būtų galima geriau atpažinti INT pažeidžiančius verslo modelius socialinėje žiniasklaidoje.

Analizė atlikta duomenų gavybos būdu keturiuose socialinės žiniasklaidos platformose („Facebook“, „Twitter“, „Instagram“ ir „Reddit“) šešiose Europos šalyse: Vokietijoje, Ispanijoje, Prancūzijoje, Italijoje, Lenkijoje ir Švedijoje, nors atsekti pokalbius tyrimui atrinktuose socialinės žiniasklaidos kanaluose ne visada buvo įmanoma. Siekiant kompensuoti šį trūkumą pokalbiai pasirinktoms šalims buvo priskiriami pagal kalbos kriterijus. Šešias tyrime nagrinėtas Europos Sąjungos (ES) kalbas (prancūzų, vokiečių, italų, lenkų, ispanų ir švedų) papildė anglų kalba, nes socialinėje žiniasklaidoje ją plačiai vartoja žmonės, kuriems ji nėra gimtoji.

Tyrimo taikyta socialinių duomenų analize (angl. *social intelligence analytics*, toliau – SIA) ir kiekybine bei kokybine analize pagrįsta metodika. Vertinant pokalbius, susijusius su fizinių gaminių ir skaitmeninio turinio INT pažeidimais, vienas iš tyrimą ribojusių veiksnių buvo teisė gauti prieigą prie tam tikrų pokalbių socialiniuose tinkluose. Todėl tyrime nagrinėti tik vieši pokalbiai. Kita problema, su kuria susidurta atliekant tyrimą, buvo tai, kad atskirti teisėtą turinį nuo neteisėto, nebuvo lengva. Galiausiai, šioje ataskaitoje pateikti rezultatai, žinoma, pasižymi ribota imtimi, – analizė apima tik šešias šalis,

¹ Kaip pabrėžiama 2020 m. birželio mėn. paskelbtoje [EUIPO 2020 m. INT pažeidimų padėties ataskaitoje](#).

septynias kalbas ir keturis socialinės žiniasklaidos kanalus. Vis dėlto, tokia šaltinių įvairovė ir duomenų apimtys dydis reiškia, kad padarytos išvados gali būti laikomos turinčiomis platesnę reikšmę. Taip pat galima manyti, kad šios ataskaitos reikšmė nagrinėjant socialinėje žiniasklaidoje aptiktus elgesio modelius atspindi šiuo metu socialinėje žiniasklaidoje pastebimus bendrus intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų ypatumus.

Socialinės žiniasklaidos naudojimas INT pažeidimams arba klastočių reklamai

Pasitelkiant SIA tyrimui iš viso atrinkta 3,9 mln. pokalbių, susijusių su kategorijomis ir prekių ženklais, kurie pasirinkti kaip reprezentuojantys fizinius gaminius. Tarp šių fizinių gaminių kategorijų daugiausia pokalbių buvo apie žaislus, kvepalus ir kosmetiką. Kalbant apie skaitmeninį turinį, daugiausia pokalbių buvo apie filmus, muziką ir vaizdo žaidimus.

Su INT pažeidimu susijusiu pokalbiu laikytas bet koks pokalbis apie INT pažeidimą. Tyrime nustatyta, kad 11 proc. pokalbių apie fizinius gaminius galėjo būti susiję su klastojimu, o 35 proc. pokalbių apie skaitmeninį turinį – su piratavimu. Nors kiekybinė analizė atlikta kruopščiai, tyrimas parodė, kad užtikrintai konstatuoti INT pažeidimą sunku.

Nagrinėjant, su kokiais gaminiais susijusių INT pažeidimų buvo daugiausia, pirmos trys fizinių gaminių kategorijos buvo drabužiai, avalynė ir juvelyriniai dirbiniai. Daugiausia skaitmeninio turinio pažeidimų užfiksuota elektroninių knygų, televizijos laidų ir muzikos kategorijose. Pagal šiuos duomenis darytina aiški išvada, kad pokalbių, kurie buvo įvardyti kaip galimai susiję su intelektinės nuosavybės teisių pažeidimu, apie visus šiuos gaminius buvo daugiausia.

Santykinis pokalbių apie klastotes ir piratinį turinį paplitimas socialinėje žiniasklaidoje, palyginti su autentiškomis prekėmis arba teisėtu skaitmeniniu turiniu

Antrojoje tyrimo dalyje, kurioje buvo analizuojami trys skirtingi aspektai – platformos, kalbos ir laikas, nustatytos tam tikros INT pažeidimų ir pastangų juos reklamuoti tendencijos.

Fizinių gaminių INT pažeidimo atveju tyrimas parodė, kad bendras pokalbių skaičius didžiausias socialiniame tinkle „Instagram“. Pagal gaminių rūšis „Instagram“ taip pat buvo ta platforma, kurioje pokalbių apie laikrodžius, žaislus, kvepalus, kosmetiką, papuošalus ir avalynę buvo daugiausia. Nustatyta, kad pokalbių apie drabužius ir žaislus daugiausia platformoje „Twitter“, o apie farmacijos prekes ir galvos apdangalus – platformoje „Reddit“. Kita vertus, platformoje „Facebook“² tokių pokalbių mažiau – galbūt dėl to, kad šioje platformoje taikomos veiksmingos priemonės autorių teises pažeidžiančiam turiniui nustatyti ir ištrinti³. Tačiau to nepatvirtina šioje ataskaitoje pateikti įrodymai, ir iš tikrųjų gali būti, kad mažą „Facebook“ užregistruotų pokalbių skaičių lėmė tai, kad su INT pažeidimais susiję pokalbiai vyko ne viešai, o privačiai. Nors visose platformose yra tiesioginio susirašinėjimo funkcija, privačių grupių paplitimas, atrodo, yra išskirtinis „Facebook“ bruožas. Kadangi šiame tyrime nagrinėti tik vieši pokalbiai, minėta hipotezė negalėjo būti patvirtinta, tačiau į ją reikėtų atsižvelgti vertinant palyginti nedidelį platformoje „Facebook“ nustatytų pokalbių, kuriais, įtariama buvo pažeistos INT, skaičių.

Skaitmeninio turinio INT pažeidimų atveju nustatytos kitokios tendencijos. Platforma „Reddit“ tapo ypač populiaru pokalbiams apie filmus ir televizijos laidas užmegzti, o kalbant apie muziką ir elektronines knygas pirmenybė buvo teikiama „Twitter“.

Analizuojant vartojamos kalbos aspektą, pirmoje tyrimo dalyje pabrėžiama, kad vyrauja anglų kalba, o tokios kalbos kaip lenkų ir švedų vartojamos retai. Vis dėlto pažymėtina, kad tinkle „Instagram“ aptikta daug pokalbių prancūzų, vokiečių, italų ir ispanų kalbomis apie fizinius gaminius, išskyrus farmacijos gaminius, kurie dažniau minėti platformoje „Twitter“.

Kadangi tyrimas truko 6 mėnesius (2020 m. balandžio–rugsėjo mėn.) ir buvo vykdomas COVID-19 pandemijos metu, pastebėta, kad gauti rezultatai iš dalies paveikti karantino. Kad rezultatai atspindėtų susiklosčiusias aplinkybes, bendras su INT susijusių pokalbių skaičius buvo lyginamas su bendromis per 3 pastaruosius metus (nuo 2017 m. birželio mėn. iki 2020 m. liepos mėn.) užregistruotų su INT susijusių pokalbių tendencijomis. Tai išryškino, jog fizinių gaminių atveju žymiai padaugėjo pokalbių apie farmacijos pramonės gaminius, o drabužių kategorijoje aukščiausias taškas pasiektas baigiantis karantinui.

² Privačios „Facebook“ grupės į šį tyrimą neįtrauktos.

³ Kelios iš „Facebook“ taikomų kovos su INT pažeidimais priemonių yra „visuotinė perspėjimo ir pašalinimo programa, griežta politika dėl pakartotinių pažeidėjų ir specialios pranešimo ir pašalinimo programą papildančios priemonės“ ([„Facebook“ skaidrumo ataskaita](#)).

Tuo tarpu skaitmeninio turinio tendencija parodė, kad vis daugiau pokalbių gali būti vertinami kaip atliekantys šviečiamąją funkciją, nes vartotojai vis geriau išmano tiek teisėto, tiek neteisėto skaitmeninio turinio naudojimą.

INT pažeidžiantys verslo modeliai, naudojami socialinėje žiniasklaidoje

Teminis modeliavimas ir kokybinė analizė, atlikta siekiant nustatyti galimus INT pažeidžiančius verslo modelius, parodė, kad labai sunku nustatyti INT pažeidimų socialinėje žiniasklaidoje tendencijas. Tai galima paaiškinti toliau pateiktomis pastabomis.

- Fizinio gaminio kategorijoje paaiškėjo, kad su INT pažeidimu susijusiuose pokalbiuose daugiausia kalbėtasi apie reklamą ir komercinę veiklą. Klastočių tiekėjai kopijavo patikrintus ir sėkmingus verslo modelius, kuriuos jau taiko teisėtų prekių ženklų gamintojai.
- Atrinktuose pokalbiuose piratavimą skaitmeniniu turiniu skatino naudotojų noras pasinaudoti piratiniu turiniu. Visi pokalbiai buvo apie tai, kaip neteisėtai pasinaudoti turiniu. Todėl piratinio skaitmeninio turinio tiekėjai ėmėsi pasyvaus vaidmens, pasikliaudami naudotojais, kad jie platins informaciją ir pritrauks daugiau jų turinio naudotojų.

Nors šiame tyrime nenustatyta specialiai pritaikytų INT pažeidimo verslo modelių, atlikus analizę apibrėžtas vadinamasis „požymių visumos“ metodas, padedantis nustatyti pokalbius, susijusius su INT pažeidimais tiek kalbant apie fizinius gaminius, tiek apie skaitmeninį turinį. Be to, nustatymo metodo patikimumą padidintų specialiai parengti mašininio mokymosi modeliai, kurie galėtų teikti prognozes ir rekomendacijas.

Tyrimas atskleidė, kad socialinės žiniasklaidos platformos yra priemonės atlikti pasikartojančius INT pažeidimus, susijusius tiek su fiziniais gaminiiais, tiek su skaitmeniniu turiniu. Be to, nustatyti tokio pobūdžio turinį, plačiai paplitusį įvairiose platformose, įvairiomis kalbomis ir įvairių rūšių, sudėtinga dėl įvairių ir nuolat besikeičiančių klastočių ar piratinio turinio tiekėjų veikimo būdų.